

17 MAYIS
DERNEĞİ

esenlik yolunda

türkiye'deki lgbti+ örgütlerinde
çalışanlar ve aktivistler için
bir inceleme

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
BRUSSELS

esenlik yolunda

türkiye'deki lgbti+ örgütlerinde
çalışanlar ve aktivistler için
bir inceleme

17 MAYIS

DERNEĞİ

www.17mayis.org

Esenlik Yolunda: Türkiye'deki LGBTİ+ Örgütlerinde Çalışanlar ve Aktivistler İçin Bir İnceleme

Yayımlayan
17 Mayıs Derneği

Düzenleyen
Umut Güven

Ankara © 2023

*Bu yayından kaynak göstermek şartıyla faydalanılabilir.
Ancak yayın, 17 Mayıs Derneği'nin izni olmadan,
tamamen ya da kısmen, fotokopi, film vb. elektronik ve
mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.*

**HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG**
BRUSSELS

İçindekiler

Giriş.....	5	Türkiye’deki Mevcut Politik Koşullar ve Aktivist Esenliğine Etkileri.....	23
Bölüm 1:			
17 Mayıs derneği hakkında.....	7	Türkiye’deki Değişen Mevcut Koşullar ve Esenlik İhtiyaçlarındaki Dönüşüm	25
Esenlik Programı’na Genel Bakış.....	8	Ekonomik Koşullar ve Güvencesizlik.....	28
Örgütsel Esenliği Etkileyen Durumlar ve Kavramlar	10	Örgütsel/Bireysel Esenlik Faaliyetleri ve Bireysel Katılım Oranları.....	31
Bölüm 2:			
Esenlik programı çalışmaları	12	Örgütsel Esenlik Bağlamında Eylem Planı ve Politikalar.....	33
Bölüm 3:			
Türkiye’deki LGBTİ+ örgütlerinde çalışanlar ve aktivistler için esenliğine yönelik ihtiyaç araştırması	17	Bölüm 4:	
Anahtar Bulgular	19	Öneriler	37
Türkiye’deki LGBTİ+ Örgütlerinde Çalışanlar ve Aktivistler İçin Esenliğine Yönelik İhtiyaç Araştırması Örnekleme	21	Kurumlar İçin Esenlik Destekleyici Uygulamalar	37
		Örgütsel Esenlik İçin Katılımcı Önerileri	38
		Örgütsel Esenliği Destekleyici Örnek Adımlar.....	38

Giriş

2014 yılında Kaos GL, LGBTİ+'ların güçlenmeleri için ne yapılması gerektiği sorusuna 'ayrı bir örgütlenme ihtiyacı olarak' yanıt veriyor. Bu ihtiyaca yönelik olarak 17 Mayıs Vakfı'nın kurulmasına karar veriliyor. Vakıflaşma hazırlıkları sürerken, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında olağanüstü hâl (OHAL) ve Ankara'da uygulanan LGBTİ+ etkinliklerinin süresiz bir şekilde yasaklanması vakıflaşma sürecinin rafa kaldırılmasına neden oluyor. Buna paralel olarak LGBTİ+'ların güçlenmesi ve esenliği de önemli bir ihtiyaç haline geliyor. 2015'ten 2019 yılına kadar rafa kaldırılan bu fikir; 2019 yılında, yaşanan LGBTİ+'ların bir araya gelerek örgütlenme kararı almasıyla '17 Mayıs örgütlenmesi' yeniden gündeme geliyor ve 17 Mayıs Derneği kuruluyor.

17 Mayıs Derneği, yaşlılık çalışmaları ile örgütlenmeye başlasa da kısa süre içinde, LGBTİ+'ların güçlenmesi, LGBTİ+ toplulukların desteklenmesi, LGBTİ+ hareketinin sürdürülebilirliği ve aktivistlerin esenliğini merkeze alan bir örgütlenme modeli geliştirerek bu alanda uzmanlaşmayı gündemine aldı. Bu çalışmalarını Güçlenme Programı, Kapasite Geliştirme Programı ve topluluklarla çalışan Savunuculuk Programı ile yürütüyor.

İngilizce literatürde 'well-being' olarak karşımıza çıkan bu kavram, farklı şekillerde Türkçeye çevrilsede İnsan Hakları literatürü tarafından 17 Mayıs Derneği'ni kuruluşundan beri destekleyen Murat Çekiç'in Türkçeleştirdiği şekilde 'esenlik' olarak benimsendi. Yoldaşımız Murat Çekiç'in vefatının ardından, Esenlik Programının adı 'Murat Çekiç Esenlik Programı' olarak değiştirildi.

Güçlenme Programı'nın çatısı altında 2021 yılında çalışmalarına başlayan Esenlik Programı spesifik olarak hareket içindeki LGBTİ+ aktivistlerin esenliğini ve güçlenmesini merkeze alan bir yaklaşımla, aktivizmi sürdürülebilir kılmayı amaçlıyor. Bu program başlamadan önce hazırlık aşamasında, ILGA Europe'un destekleriyle LGBTİ+ aktivistlerin ihtiyaçlarını belirlemeye yönelik bir araştırma projesi yürütüldü. Esenlik Programı bu araştırma projesinden çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirildi.

Bu programın kurulması aşamasında bütün bu süreci destekleyen Heinrich Böll Derneği'nden Gizem Özbek'e, Esenlik Programının ilk koordinatörü Aras Örgen'e, 17 Mayıs Derneğinin kuruluşu, güçlenme ve esenlik programlarının kurulma sürecinde yoğun emek harcayan Genel Koordinatörümüz Metin Uzun'a teşekkür ederiz.

Bu raporu, LGBTİ+ hareketin güçlenmesi ve LGBTİ+ aktivizminin sürdürülebilir olması için birlikte mücadele ettiğimiz Murat Çekiç'e ithaf ediyoruz!

17 Mayıs Derneği

Bölüm 1:

17 Mayıs derneği hakkında

Son yıllarda Türkiye'deki LGBTİ+ Hakları mücadelesi, aktivistler ve sivil toplum kuruluşları perspektifinden incelendiğinde, LGBTİ+'lar açısından elde edilen kazanımların tek tek kaybedildiği ve ihlallerin arttığı görülmektedir. Türkiye'de geçen yıllar içinde ihlaller çeşitlenmiş, baskı artmış, LGBTİ+ haklarına getirilen sınırlamalar ve yasaklamalar sistematik bir hal almıştır. Buna karşın, LGBTİ+ ve kadın hareketinin toplumsal muhalefetin en güçlü kesimini oluşturduğu bir döneme işaret ettiğini söyleyebiliriz.¹

LGBTİ+'ların genel veya bireysel nefret söylemine karşı korunması için başvuru yolları bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi, LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemi konulu özel hayat başvurularını sistematik olarak kabul edilemezlikle karşılamakta, bu söylemlerin şiddet çağrısı içermedikçe ceza hukuku mekanizmalarıyla takip edilmesini gereklilik

1 Özgürlüğe Yürüyelim, Kaos GL, 2022

olarak görmemekte ve mağdurlara etkili hukuk yolu olarak tazminat gibi hukuki giderim yollarını işaret etmektedir.

Tüm bu olumsuz gelişmelere rağmen, 17 Mayıs Derneği, artan sosyo-politik baskılara karşı LGBTİ+'ları ve aktivizmi güçlendirmek amacıyla 2019 yılından bu yana Ankara'da faaliyetlerini sürdürmektedir. Derneğin temel hedefleri arasında, LGBTİ+ hak sahiplerinin esenliğini sağlamak, eşit haklar için savunuculuk faaliyetlerini güçlendirmek üzere kurum ve kişilerin kapasitelerini artırmak ve Türkiye'deki LGBTİ+ aktivizmini desteklemek bulunmaktadır. Bu bağlamda, 17 Mayıs Derneği çalışmalarını üç temel alanda sürdürmektedir:

- 1) Kapasite Geliştirme, Kültürel ve Sosyal Faaliyetler Programı
- 2) Güçlendirme Programı
- 3) Savunuculuk Programı

Esenlik Programı'na Genel Bakış

Güçlendirme çalışmaları kapsamında yer alan Esenlik Programı'nın amacı, Türkiye'de LGBTİ+ örgütleri ve insan hakları savunucularına yönelik artan baskı, tehdit, ayrımcı politikalar ve halka açık alanlardaki söylemlerin oluşturduğu tahribatla başa çıkmak ve kurumlarla aktivistleri güçlendirmektir. Son yıllarda Türkiye hükümeti tarafından hedef gösterilen LGBTİ+'lar ve örgütler, sistematik saldırılar ve yasaklamalarla karşı karşıya kalmaktadır.

Esenlik, kişinin kendisini iyi hissetmesi ve iyi işlev görmesinin birleşimi olarak tanımlanmaktadır; mutluluk ve memnuniyet gibi olumlu duyguların deneyiminin yanı sıra kişinin potansiyelinin gelişimi, hayatı üzerinde kontrol sahibi olması, bir amaç duygusuna sahip olması ve olumlu ilişkiler yaşaması ile bağlantılıdır. Kişinin kendi yaşamıyla birlikte; sosyal, ekonomik, politik ve çevresel bağlamlarda düşünüldüğünde anlamlı hale gelir.

Türkiye'deki devlet kurumlarının yüksek düzeyde görev yapan temsilcileri tarafından LGBTİ+'lara yönelen nefret söylemleri gün geçtikçe artmaktadır. Bu zorlukların tümü, LGBTİ+'ların ve aktivistlerin esenliklerini sağlayacak mekanizmaların eksikliğini gidermek yönündeki ihtiyaçları gün geçtikçe artırmaktadır.

Esenlik Programı ile, esenliğin çok boyutlu bir yaklaşımla (fiziksel, duygusal, ilişkiler, yetkinlik, zihniyet ve anlam) değerlendirilmesini; özellikle bireysel ve kolektif esenlik olmak unsurunda aktivizmi ve aktivistleri güçlendirmek hedeflenmektedir.

17 Mayıs Derneği, 2021-2023 yılları arasında Esenlik Programı bünyesinde yürütülen çalışmalara yönelik gelen geri bildirimlere dayanarak, Türkiye'deki en kapsamlı esenlik programı olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Derneğin Esenlik Programı kapsamında, tüm sivil toplum kuruluşlarına örnek teşkil edecek

nitelikte bir Kurumsal Esenlik belgesi oluşturulmuştur. Bu çalışma, tüm paydaşlarla paylaşılacaktır.

Örgütsel esenlik; bir örgütün ve içinde yer alanların (çalışan gönüllüler, yönetim kurulu) potansiyellerini gerçekleştirebilecek örgütün amacına uygun bir şekilde işlerini yerine getirebileceği yaratma ve sürdürme becerisini ifade eder.

Son olarak, programın bir parçası olarak Türkiye'deki LGBTİ+ örgütlerinde çalışanlara veya bağımsız aktivistlere yönelik aktivist esenliği ihtiyaç araştırması yapılmış ve 17 Mayıs Derneği'nin esenlik programı faydalanıcısı aktivistlerle odak grup görüşmeleri düzenlenmiştir.

Örgütsel Esenliği Etkileyen Durumlar ve Kavramlar

Stres: Fiziksel, duygusal veya psikolojik zorlanmaya neden olan her türlü değişiklik olaraktanımlanabilir. Stres, vücudun dikkat veya eylem gerektiren herhangi bir şeye tepkisidir. Herkes bir dereceye kadar stres yaşar. Bununla birlikte, strese tepki verme şekilleri, esenlik için büyük bir fark yaratır. Herkes stresli durumlara farklı tepki verir. Buna göre hem stresin etkisi hem de başa çıkma tarzları kişiden kişiye değişebilmektedir.²

İş kaynaklı stres: Dünya Sağlık Örgütü tarafından 'insanların bilgi ve yetenekleriyle uyuşmayan ve onların baş etme yeteneklerini zorlayan iş talepleri ve baskıları ile karşılaştıldığında gösterebilecekleri tepki' olarak tanımlanmaktadır. Sıklıkla baskı veya meydan okuma(challenge) ile iş kaynaklı stres arasında bir karışıklık vardır. Güncel çalışma ortamının talepleri nedeniyle işyerinde baskı/zorlanma kaçınılmazdır. Bir kişi tarafından kabul edilebilir olarak algılanan baskı, mevcut kaynaklara ve kişisel özelliklere bağlı olarak çalışanları motive, çalışabilir ve öğrenebilir durumda tutabilir. Bununla birlikte, bu baskı aşırı olduğunda veya başka türlü yönetilemez hale geldiğinde iş kaynaklı strese yol açar. İş kaynaklı stres, çalışanların sağlığına ve iş performansına zarar verebilir. İşle kaynaklı stres, kötü iş organizasyonundan (işleri ve iş sistemlerini tasarlama ve bunları yönetme biçimimiz), kötü iş tasarımından (örneğin, iş süreçleri üzerinde kontrol eksikliği), kötü yönetimden, yetersiz çalışmadan veya çalışma arkadaşları/koordinatörlerden

2 <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/stress>

destek eksikliğinden kaynaklanabilir.³ Bu politika metni, işle ve/veya aktivizmle ilgili birçok stres kaynağı olduğunu; stresin yöneticilerin veya çalışanların eylemlerinden veya davranışlarından kaynaklanabileceğini kabul eder.

Tükenmişlik: Tükenmişlik, genellikle fiziksel güç, duygusal güç ve/veya motivasyon tükenmesine neden olan uzun süreli stres veya hayal kırıklığının sonucudur. Tükenmişlik iş yeri ile ilişkili olma eğilimindedir ve çalışma ortamı çalışanlardan görev ve sorumluluklarının üzerinde yoğun taleplerde bulunduğu tahmin edilebilir bir sonuçtur. Tükenmişliğin özelliklerinden biri, oldukça uzun bir zaman diliminde ortaya çıkması ve birikimli ilerliyor olmasıdır. Kötü bir iş gününün sonrasında yaşanan bir durum değildir.⁴

Dayanıklılık: Stresli koşullara uyum sağlama ve olumsuz olaylardan geri sekme (bounce back) kapasitesi olarak tanımlanır. Dayanıklılık, potansiyel olarak travmatik/yoğun stresli olaylardan sonra daha iyi bir gelecek aramaya yönelik kaynaklar oluşturma süreci olarak kabul edilir. Bu kaynakların bazıları içsel potansiyelimizden, bazıları ise zorluklarla nasıl baş edeceğimiz hakkında öğrendiklerimizden gelir. Geri sekme becerisi, esenliği teşvik eden kararlar almaya dair güçlenmeyi içerir ve dinamiktir.⁵ Bireylerin dünyayı görme ve dünyayla ilişki kurma yolları, sosyal ve ekonomik kaynakların mevcudiyeti ve kalitesi, kişisel başa çıkma stratejileri dayanıklılık inşasını etkilemektedir. Psikolojik araştırmalar, daha gelişmiş dayanıklılık becerileri ile kaynak ve becerilerin geliştirilebileceğini ve uygulanabileceğini göstermektedir.⁶ Dayanıklılık becerilerinin geliştirilmesi örgütsel esenliği destekleyici bir etmendir.

3 <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/occupational-health-stress-at-the-workplace>

4 Best Start Resource Centre. (2012). *When Compassion Hurts: Burnout, Vicarious Trauma and Secondary Trauma in Prenatal and Early Childhood Service Providers*. Toronto, Ontario, Canada

5 <https://www.psychologytoday.com/us/blog/science-choice/202005/the-8-key-elements-resilience>

6 <https://www.apa.org/topics/resilience>

Bölüm 2:

Esenlik programı çalışmaları

"Bu program sayesinde aldığım destek, mevcut dış faktörler düşünüldüğünde kesinlikle çok faydalı oldu. Bu destek olmadan, savunuculuk faaliyetlerim ve duygusal durumumun olumsuz etkilendiği bir tabloyla karşılaşacağımızı, tükenmişlik hissimin yoğun olacağını düşünüyorum."

-Esenlik Programı Bireysel Destek Geri Bildirimi, 2022

2021 Ağustos'ta başlayan çalışmalar, Ağustos-Aralık ayları arasında 40 aktivist için 416 psikoterapi destek seansı, Esenlik destek ağı için toplamda 15 farklı atölye, iki LGBTİ+ organizasyonu için esenlik atölyesi, altı farklı esenlik buluşması, iki uluslararası web semineri ve esenlik konusundaki yedi örnek çevirinin düzenlenmesini kapsamaktadır.

2022 yılı itibarıyla, Esenlik Programı büyümeye ve çalışmaya devam etmiştir. Bu bağlamda, 2022'de toplamda 60 LGBTİ+ aktivistine 710 psikoterapi destek seansı sağlanmıştır. Toplamda 4 LGBTİ+

organizasyonu için kurumsal esenlik atölyesi düzenlenirken, 48 ruh sağlığı profesyoneline yönelik atölyeler yapılmıştır ve toplamda 98 ruh sağlığı profesyoneline dokuz kapasite artırma atölyesi düzenlenmiştir. Ayrıca, LGBTİ+ ve kesişen haklar alanında çalışan 58 kişi için dört esenlik atölyesi ve toplamda 727 LGBTİ+'nın katıldığı 20 esenlik buluşması organize edilmiştir.

2022'nin faaliyet planlama aşamasında hem ülkenin güncel gündemi hem de 2021'de alınan geri bildirimler dikkate alınmıştır. Destek sürecinin başından sonuna kadar LGBTİ+'lara yönelik ülkede artan nefret söylemi, artan şiddet ve polis müdahaleleri, onur haftaları ve etkinliklere yönelik yasaklar, aile yürüyüşleri ve parlamentodaki ayrımcı yasaların artması, hem bireylerin hem de kuruluşların iyi olma durumunu olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle, bireysel ve kurumsal destekle insanların esenliklerinin artırılacağı ortaya çıkmıştır. Ancak, genel ülke gündemindeki artan şiddet, bunu oldukça zorlu kılmaktadır. Tüm bu süreçlere rağmen, esenlik kavramının 2022'de hem LGBTİ+ hareketinin hem de insan hakları hareketinin gündemine gelmesi, sürdürülebilir aktivizmin gerekliliğini yeniden doğrulamaktadır.

Bu süreçte, artan yoksulluk ve ekonomik kriz nedeniyle insanların terapiye erişmesi zorlaştığı bir dönemde, 2021'e kıyasla başvuruların arttığı gözlemlenmiştir. Programın kapsamında olmasa da, birçok aktivist uzun süredir alamadıkları terapilerini telafi etmek için programa başvuruda bulunmuştur. Bu bağlamda, psikoterapi desteği hem psikolojik hem de ekonomik destek sağlamıştır.

2022'de programın kapsamındaki bir diğer değişiklik, süpervizyon destekleriydi. Mevcut ekonomik ortamda, esenlik destek ağı içindeki ruh sağlığı profesyonellerinin denetimine erişim oldukça sınırlı hale gelmiştir. Bu talebe yanıt olarak, alanda deneyime sahip bir uzman ile anlaşılmiş ve toplamda 4 süpervizyon desteği düzenlenmiştir. Sonuç olarak, süpervizyonlara yönelik geri bildirim oldukça olumludur ve

süpervizyon desteğinin, özellikle ruh sağığı profesyonelleri için LGBTİ+ aktivistlerle çalışma deneyimini güçlendirdiğı ve uzmanların hareketle bağıını artırdığı gözlemlenmiştir. Ülkede gündemindeki yoksulluk sorununu düşündüğümüzde, bu hizmete erişim, aynı zamanda bir ekonomik müdahale olarak ortaya çıkmaktadır.

2021'de tamamen çevrimiçi gerçekleştirilen esenlik buluşmaları, 2022'de hibrit bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, özellikle Ankara'da düzenlenen yüz yüze etkinliklere yoğun bir katılım olmuştur. Katılımcıların geri bildirimlerine bakıldığında, insanların özlem duyduğu topluluk duygusunun güçlendiğı belirtilmektedir. Güncel politik iklimde izolasyon ve ötekileştirme ile öne çıkan LGBTİ+'lar için düzenlemek zor olsa da, esenlik buluşmaları gibi formatların bu dönemde insanlar için faydalı olduğu görülmüştür. Bu nedenle, önümüzdeki yıllarda yüz yüze buluşmalara ağırlık verme ve insanların topluluk duygusunu güçlendirecek buluşmalar planlama kararı alınmıştır.

2022 yılında, esenlik kavramı LGBTİ+ örgütleri ve insan hakları alanında tartışılmaya başlandı. Bu bağlamda, esenlik konusunun her örgüt için farklı dinamiklere sahip olduğunu söylemek mümkün, ancak birçok noktada ortak deneyimler karşımıza çıkmaktadır. Kişilerden gelen geri bildirimlerde, atölyelerin üretken olduğu ve insanları kendi organizasyonlarında ve bireysel olarak esenlik üzerinde çalışmaya yönlendirdiğı görüldü.

2022, LGBTİ+'lar, LGBTİ+ aktivistleri ve LGBTİ+ örgütleri için zorlu bir yıl olmasına rağmen, Esenlik Programı, 2022'de birçok aktivist ve örgütün iyi olma durumu için olumlu müdahalelere yol açmış, organizasyonları ve bireyleri kendi iyi olmaları üzerinde çalışmaya motive etmiş ve bu durumun mümkün ve gerekli olduğu noktaya getirmiştir.

Bir arada olmak ve benzer duyguları paylaşmak güç vericiydi. Benzer sorunların farklı zamanlarda da yaşandığını ve örgütlü bir eylemle çözümler bulunabileceğini gördüm. Bu etkinlik, bugün yaşadığımız sorunlara çok umutsuz yaklaştığımı fark etmeme neden oldu. Olumsuz duyguları geride bırakırsak ve neler başarıldığını sık sık hatırlarsak, her şeyin daha iyi olacağına inanıyorum.

-Esenlik Programı Etkinliği Katılımcısı Geri Bildirimi, 2022

2022 yılının sonlarına doğru başlayan ve Türkiye’de 15’ten fazla şehirde düzenlenen “Aile Yürüyüşleri” ve yılın sonunda gündeme gelen anayasa değişikliği teklifi ile LGBTİ+’ların “sapkın” olarak etiketlenmesi, LGBTİ+ aktivistleri üzerindeki baskıyı artırdı. Bunun yanı sıra, yoksulluk ve ekonomik kriz, LGBTİ+ hareketinin yaşamlarını etkilemeye devam etti.

2023’ün başında, programın içeriğinin tüm bu durumları gören bir yerden daha fazla aktivisti desteklemek üzere tasarlandığı söylenebilir. Ancak, bireysel destek başvurularının açılmasından yaklaşık üç hafta sonra, Türkiye’nin tamamını etkileyen depremler meydana geldi. Depremlerle birlikte, bölgedeki LGBTİ+’lar için ve bölgeden Ankara gibi büyük şehirlere gelen LGBTİ+’lar için yeni ihtiyaçlar ortaya çıktı. Bu doğrultuda, program, daha fazla kişiye destek sağlama ve yeni süpervizyon ve atölye faaliyetleri oluşturma gibi ihtiyaçları karşıladı.

Bunların yanı sıra, Ankara Lubunya Deprem Dayanışması, Ankara’da 17 Mayıs ekibi tarafından koordine edildi. Deprem sonrası program faaliyetlerinde de bazı değişiklikler yapıldı. Deprem yarattığı tahribatın azaltılması için çözüm yolları neredeyse bir yıl geçmesine rağmen hala ele alınmazken, LGBTİ+ topluluğu, depremden hemen sonra hedef alındı ve bu hedef alma ve nefret söylemi, seçim süreci nedeniyle hızla yükselişe geçti.

Bu yoğun gündeme rağmen, LGBTİ+ kuruluşları ve aktivistler çalışmalarına devam etti. Esenlik kavramının önemi ve bu yönde çalışmaların hayata geçmesi; hem LGBTİ+ hareketi hem de insan hakları hareketinin

gündeminde olması, programın başarılı ve etkili olduğunu bir kez daha gösterdi.

Programda sağlanan bireysel destek hizmetleri sayesinde Türkiye'deki LGBTI+ İnsan Hakları Savunucularının esenlik düzeyi artmıştır. Türkiye'deki LGBTI+ hareketi, kurumsal esenlik atölyeleri ve program etkinlikleri aracılığıyla esenlik ve sürdürülebilir aktivizmi gündemlerine almıştır.

57 LGBTI+ aktivisti için her birinde ortalama 10-12 oturum psikoterapi içeren 96 destek paketi sağlanarak 1064 seans gerçekleştirilmiştir. LGBTI+ aktivistlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olacak esenlikle ilgili farklı konularda olmak üzere 48 ruh sağlığı uzmanı atölyelerde bir araya gelmiştir. 49 ruh sağlığı uzmanı ise LGBTI+ aktivistleriyle nasıl çalışacakları konusunda süpervizyon oturumları almıştır. Dört esenlik atölyesinde LGBTI+ aktivistleri için altı başa çıkma yöntemi incelenmiş ve esenlik toplantıları aracılığıyla yayımlanmıştır ve 58 aktivist kurumsal esenlik atölyesine katılmıştır

Psikolojik destek programı taşınma, iş arama ve yeni işe adapte olma sürecinde bana çok yardımcı oldu. Belki travmalarınız hiç iyileşmeyebilir, ancak bu travma ile biraz daha kaliteli bir yaşam sürmek için yollar bulunabilir. İnsan biraz daha hayattan tatmin almaya çalışabilir. Bu şeyleri öğreniyor insan. Travmadan ne öğrendiğime, hangi konularda iyileşme hissettiğime bakarsam, en önemlisi kendimi ifade etmeyi öğrendim”

-Esenlik Programı Bireysel Destek Geri Bildirimi, 2023

Bölüm 3:

Türkiye'deki LGBTİ+ örgütlerinde çalışanlar ve aktivistler için esenliğine yönelik ihtiyaç araştırması

Türkiye'deki LGBTİ+ örgütlerinde veya insan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütlerinde tam zamanlı ya da yarı zamanlı çalışan, ya da bu örgütlerle iş birliği içinde ya da bağımsız olarak aktivizm faaliyetleri yürüten bireylerin/aktivistlerin örgütsel ve bireysel esenlik ile ilgili düşüncelerini, tutumlarını ve ihtiyaçlarını belirlemek için online anket ve odak grupları tartışmalarını içeren bir ihtiyaç analizi araştırması yürütülmüştür. Anket ve odak grupları tartışmaları, Türkiye'deki LGBTİ+ örgütler, insan hakları savunucu sivil toplum örgütleri ve bağımsız aktivistler için önemli olan destekleyici programların geliştirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bu ihtiyaç değerlendirme anketinin ve odak grup görüşmelerinin hazırlığında bütünsel bir yaklaşıml benimsenmektedir. Esenlik, içsel ve dışsal faktörlerden etkilenir ve duygusal, bilişsel, ruhsal ve fiziksel sağlığa atıfta bulunur. Bu yaklaşımda çalışanların esenliğinin üç ana boyutu bulunmaktadır: fiziksel, psikolojik ve ekonomik koşullar. Bu nedenle esenlik için potansiyel risk faktörlerinin değerlendirilmesi, anket içinde bu üç boyutu kapsar.

Esenlik ihtiyaç değerlendirme anketi toplam 49 sorudan oluşmaktadır. Bu soruların genel çerçeveleri aşağıdaki 7 maddede aktarıldığı gibi özetlenebilir:

- Demografik Bilgiler (yaş, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, cinsel özellikler, iş pozisyonu, iş süresi)
- Pandemi, Ekonomik Kriz, Doğal Afet (deprem vs) ve Politik Atmosferin Etkileri
- Psikolojik ve Fiziksel Sağlığın Kişisel Değerlendirmesi
- Algılanan İş Koşulları
- Psikolojik, Fiziksel Sağlık ve Ekonomik Refah İçin Potansiyel Risk Faktörleri
- Ruh Sağlığı İhtiyaçları ve Mevcut Hizmetlere İlişkin Farkındalık Seviyesi
- Personel ve Aktivistlerin Refahına İlişkin Kurumsal Kapasite ve Politikalar

Odak grup görüşmeleri ise, son iki yıl içinde 17 Mayıs Derneği'nin yürüttüğü örgütsel ve kişisel esenlik destekleyici programa katılanlar ile gerçekleşmiştir. Bu programa katılan katılımcıların deneyimleri, beklentileri ve nerileri kayıt altına alınmıştır. Bu raporda ise tespit edilen ihtiyaç analizleri ile 17 Mayıs'ın desteğinden faydalanan kişilerin yaşamlarına olan etkiler olabildiğince bir arada siz okuyucular için aktarılacaktır.

Anahtar Bulgular

Aşağıdaki değerlendirmeler, ihtiyaç değerlendirme anketi sonuçlarına ve faaliyetlerin izleme-değerlendirme verilerinden destekle hazırlanmıştır.

- Tam zamanlı olan araştırma katılımcılarının oranı %57.45 iken, yarı zamanlı çalışanlar %8.51, danışmanlık sağlayanlar %4.26, gönüllü emek verenler %21.28 ve bağımsız aktivistlerin oranı %8.51'dir.
- Araştırma katılımcılarının büyük oranı %40.43 ile 1-3 yıl arasında çalışmaktadır. 3-5 yıl arası çalıştığını belirtenlerin oranı katılımcılardan %14.89'una, 5 yıldan fazla çalıştığını belirtenlerin oranı katılımcılardan %17.02'sine ve 1 yıldan az çalıştığını belirtenlerin oranı ise katılımcılardan %12.77'sine tekabül etmektedir.
- Ekonomik koşullar, deprem ve siyasi atmosfer çalışma koşullarını kayda değer ölçüde kötüleştirmiştir.
- Katılımcıların genel memnuniyet düzeyi değişik derecelerde de olsa, katılımcıların endişe düzeyi nispeten daha yüksektir. Ülkedeki değişen siyasi atmosfer, doğal afetler, ekonomik kriz ve pandeminin etkileriyle 2023 yılında yapılan araştırmanın sonuçları 2021 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarındaki genel memnuniyet

oranlarından düşüktür. Fakat katılımcılar, esenlik çalışmaları sayesinde bu zor dönemleri deneyimlerken daha az zorlandıklarını ifade etmiştir.

- Katılımcılar genellikle yaptıkları işin anlamlı olduğunu ve kuruluşların değerleri ve prensiplerinin uyumlu olduğunu ifade etmişlerdir. Bu, tüm çalışanlar için koruyucu bir faktör olarak düşünülebilir. Fakat 2023 yılındaki araştırmanın sonuçları ile 2021 yılında yürütülen araştırmanın sonuçları karşılaştırıldığında yaptıkları işin anlamlı olduğunun düşünülmesindeki oranlarda %45'ten %38'e doğru bir düşüş söz konusudur. Bu düşüşün ardında, artan nefret söylemlerinin ve baskı ortamının etkileri olduğu görülmektedir. Katılımcılar, mevcut gündemden dolayı eskiye göre daha fazla zorlanmalarına rağmen esenlik destekleriyle birlikte aktivizmlerini sürdürebildiklerini ifade etmiştir.
- Katılımcılar, iş ve özel hayatı dengeleme konusunda çeşitli derecelerde zorluk yaşamaktadır. Türkiye'deki koşullar bu dengeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Kişiler yoğunlaşan nefret politikalarından dolayı savunuculuk çalışmalarına yönelik daha yoğun emek vermek durumunda kaldıklarını belirtmiştir. Bu nedenlerden dolayı, katılımcıların çoğu, genellikle çalışma saatleri dışında yoğun bir şekilde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu yoğunluk 2021 yılından bu yana artış göstermiştir.
- Katılımcıların %50'den fazlası iş yüklerinin üstesinden gelinebilecek orandan fazla olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, esenlik faaliyetlerine öncesine göre daha fazla ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.
- Katılımcılar, Türkiye'deki ekonomik krizin ekonomik refahlarına ve iş güvenliklerine olumsuz bir etki yaptığını ifade etmişlerdir. Ayrıca, hükümetin LGBTİ+ örgütlerine baskı yapması ve dernekleri kapatma tehdidi, katılımcılar için geleceği belirsiz kılmaktadır. Bu ve bunun gibi veriler, Türkiye'deki sivil toplum örgütlerine yönelik

örgütsel esenlik alanında yürütülen faaliyetlerin sayısının artması gerektiği ve kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi yönünde ihtiyaçların olduğunu göstermektedir.

Türkiye'deki LGBTİ+ Örgütlerinde Çalışanlar ve Aktivistler İçin Esenliğine Yönelik İhtiyaç Araştırması Örnekleme

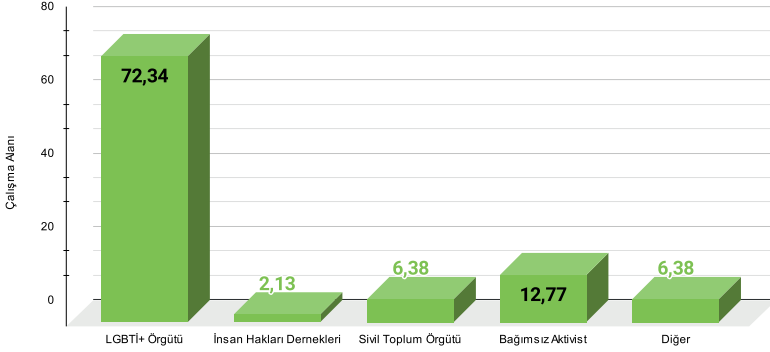
17 Mayıs Derneği, Türkiye'deki LGBTİ+ Örgütlerinde Çalışanlar ve Aktivist Esenliğine Yönelik İhtiyaç Araştırması'nı bir çevrimiçi anket platformu olan SurveyMonkey Pro programı kullanarak yürütmüştür. İlki 2021 yılında yapılan araştırmanın ikincisine Türkiye'de faaliyet gösteren örgütlerde çalışan aktivist ve lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks veya artı (LGBTİ+) olduğunu beyan eden toplam 47 kişi katılmıştır.

Ankete katılan 47 kişinin cevapları incelendiğinde, katılımcıların 22-47 yaş aralığında olduğunu, yaş ortalamasının ise 30 olduğunu görmekteyiz.

Katılımcıların cinsiyet kimliklerine dair dağılım incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun Kadın olduğunu, ardından Nonbinary katılımcıların yoğunlukta olduğunu belirtebiliriz. Araştırma verilerine göre, 2023 yılında araştırmaya katılan erkek katılımcıların (Trans Erkek ve Cis Erkek) veya cinsiyetini tanımlamayı tercih etmeyen katılımcıların sayısının 2021 yılına oranla yaklaşık %12 daha az olduğunu söylemek mümkün.

Katılımcıların %21.28'i kendini Biseksüel+, %21.28'i Panseksüel, %14,89'u Eşcinsel, %12.77'i Lezbiyen, %8,51'i Heteroseksüel, %6.38'i Gey, %4,26'sı Erkeklerle çekim hissedenden, %4,26'sı Queer ve %6,38'i ise kendini herhangi bir cinsel yönelimle tanımlamayan olarak beyan etmiştir. Bu oranlara baktığımızda 2021 yılında gerçekleştirilen esenlik araştırmasına oranla Biseksüel+'ların katılımında artış olduğunu ifade edebiliriz.

“Cinsiyet karakteristiğiniz nedir?” sorusuna gelen yanıtlarda %2’lik bir oranda İnterseks katılımının olduğunu ve bu oranın 2021 yılındaki raporla benzerlik gösterdiğini belirtebiliriz.

“Çalışma Alanınız Nedir?” sorusuna gelen yanıtlara baktığımızda katılımcılardan %72.34’lük bir oranın LGBTİ+ Derneklerinde çalıştığını ve %12,77’lik bir oranın ise bağımsız aktivistlerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Çalışanlardan tam zamanlı olan katılımcıların oranı %57.45 iken, yarı zamanlı çalışanlar %8.51, danışmanlık sağlayanlar %4.26, gönüllü emek verenler %21.28 ve bağımsız aktivistlerin oranı %8.51 olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Şu anda çalıştığınız örgütteki çalışma süreniz nedir?” sorusuna gelen yanıtlara baktığımızda katılımcılardan büyük oranı %40.43 ile 1-3 yıl arasını seçmiştir. Bu cevabı takiben, 3-5 yıl arası çalıştığını belirtenlerin oranı katılımcılardan %14.89’una, 5 yıldan fazla çalıştığını belirtenlerin oranı katılımcılardan %17.02’sine ve 1 yıldan az çalıştığını belirtenlerin oranı ise katılımcılardan %12.77’sine tekabül etmektedir.

“Çok fazla ikincil travmaya maruz kalan kişiler, süpervizyon dışında destek alamayan bazen ona da erişemeyen gruplar olarak çok zorlanabiliyoruz. 17 Mayıs Derneği’nin Esenlik Programı’nın besleyici, yarar sağlayıcı olduğunu düşünüyorum.”

-17 Mayıs Derneği Esenlik Programından Destek Alan Odak Grup Görüşmecisi

Türkiye'deki Mevcut Politik Koşullar ve Aktivist Esenliğine Etkileri

İhtiyaç Araştırması katılımcılarının yanıtları incelendiğinde, Türkiye'de 2021-2023 yılları arasındaki politik atmosferin, pandemi şartlarının, ekonomik kriz ve deprem gibi doğal afetlerin kişisel ve örgütsel esenliği doğrudan etkilediğini söylemek mümkündür.

Katılımcıların %31.91'i, 2021-2023 yılları arasında pandemi, ekonomik kriz, doğal afet ve/veya politik atmosfer nedeniyle çalışma statülerinde olumsuz değişiklikler yaşadıklarını belirtti. Bu olumsuz değişiklikler arasında uzun süre işsiz kalma, akademik kadro bulamama, işten çıkarılma, örgütünün çalışmalarına son verildiği için çalışmaya devam edememe veya ekonomik koşullar nedeniyle düşük ücrete çalışmak zorunda bırakılma gibi durumlar yer almaktadır.

"Son iki sene içinde Türkiye'deki pandemi, ekonomik kriz, doğal afet ve politik atmosferin kişisel esenliğinizi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?" sorusuna gelen yanıtlara baktığımızda ise, ruh sağlığı anlamındaki zorluklar, yoğun kaygılar ve güvensizlik hissi öne çıkan ifadeler olmuştur. Bu soruya yönelik bazı katılımcıların yanıtları aşağıdaki gibidir.

"Yalnız yaşayan biri olarak hafif depresif zamanlardan geçmişim. Geçtiğimiz Şubat'taki depremde ise mental olarak dağıldım. Gündemi takip etmek çok zordu. LGBTI+ aktivizmi ve Türkiye gündemi de haliyle zorken o dönem kendi kendime baş edemedim ve hem psikolog hem psikiyatrist ile terapiye ve antidepresan kullanmaya başladım."

"Kimliğim nedeniyle yaşam alanım ve ekonomik durumum çok kısıtlı. Depresyondayım. Kendimi yeterli hissetmiyorum. Geleceğimi öngöremiyorum."

“Kaygı seviyemi oldukça arttırdı. Öncelikle pandemi kendimin ve sevdiğilerimin sağlığını dair kaygı yaratırken ardından gelen doğal afetler ve ekonomik kriz de üzüntü ve gelecek endişemi tetikledi. Bütün bunlara nefret dolu politik atmosfer de eklenince hem dünyaya hem ülkeye dair umutsuzluğum had safhaya ulaştı.”

“Ekonomik kriz her geçen zamanda belimi daha çok büküyor. Mental ve fiziksel sağlığımdan ödün vermek zorunda kalıyorum ve hatta kendimi gerçekleştirmek için geldiğim şehirden bile aile yanına dönmeyi düşünmeye başladım. Birçok ihtiyacımı karşılarken iki ve daha fazla kez düşünmem ve sürekli hesaplama yapmam gerekiyor ne yazık ki. Bu yüzden iyi olduğumu söyleyemem.”

17 Mayıs Derneği'nin sağladığı destek programı aktivizmde çok ihtiyaç duyduğum bir şeymiş. Kendi imkanıyla aldığım terapiden daha farklı bir deneyim yaşıyoruz.

-17 Mayıs Derneği Esenlik Programından Destek Alan Odak Grup Görüşmecisi

Türkiye'deki Değişen Mevcut Koşullar ve Esenlik İhtiyaçlarındaki Dönüşüm

Ankete gelen cevaplara bakıldığında Türkiye'deki pandemi, ekonomik kriz, doğal afet ve politik atmosferin kişisel esenliği doğrudan etkilediğini görmekteyiz. Verilere göre, bu durumların, gelecek kaygısını ve çaresizlik hissini arttırdığını; katılımcıların bireysel esenliklerini sağlamakta zorlandıklarını ifade edebiliriz.

"Kaygı seviyemi oldukça arttırdı. Öncelikle pandemi kendimin ve sevdiğimlerin sağlığını dair kaygı yaratırken ardından gelen doğal afetler ve ekonomik kriz de üzüntü ve gelecek endişemi tetikledi. Bütün bunlara nefret dolu politik atmosfer de eklenince hem dünyaya hem ülkeye dair umutsuzluğum had safhaya ulaştı."

"Belirsizlik ve kısıtlanmışlık hissi ruh sağlığını derinden etkiliyor. Pandeminin travmasını hala atlatmaya çalışırken, bir yandan siyasi belirsizliğin işime ve yaşam kaliteme verebileceği zararların yarattığı gelecek endişesiyle yaşıyorum."

"20 yılı aşkın süredir aynı iktidarın gölgesinde LGBTİ+ aktivist olarak yaşamamın kendisi çok zorken, pandemi dönemiyle beraber yasaklamalar, ötekileştirmeler, tehditler, aşağılamalara maruz kalmanın kendisi bile kişisel esenliğimi olumsuz etkiledi. Onun üzerine ekonomik krizin getirdiği gündelik hayat eklenince nefes alanlarımın giderek darlaştığını hissediyorum. Geçim sıkıntısını çok da hissetmeden her şeye rağmen aktivizmi büyük bir şevkle sürdürmeye çalışıyordum, fakat artık dış etkenler çok fazla gelmeye başladı."

İhtiyaç araştırmasındaki "Son iki sene içinde kişisel ya da örgütsel esenlik ihtiyaçlarında farklılık oldu mu? Eğer olduysa, size göre bu farklılıklar nelerdir?" sorusuna gelen yanıtları incelediğimizde ise psikolojik desteğe yönelik ihtiyaçların arttığını ve önceki yıllara göre çok daha fazla esenlikle ilgili ihtiyacın öne çıktığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde bu soruya gelen yanıtlara bakıldığında, örgütlerdeki çatışmaların da Türkiye'nin mevcut siyasi atmosferi nedeniyle arttığını ve örgütler içinde güvensizlik hissi yarattığını görmekteyiz.

"İki sene önce esenlik kavramı hakkında bir şey bilmiyordum ve kendime dair de düşünmüyordum. İhtiyaçlarımı öncelemiyordum, bu nedenle farklılıklar oldu diyebilirim. Terapi alma konusunda daha fazla ihtiyacım olduğunu fark ettim. Örgütsel olarak ise daha fazla birimizi tanımaya ihtiyacımız olduğunu, bir araya daha fazla gelmemiz gerektiğini, online etkinliklerin bizi birbirimizden uzaklaştırdığını hissettim. Örgütlenme içine daha fazla girdikçe hiyerarşik ilişkilerin çok yerleşik olduğunu hissetmeye başladım ve bu benim motivasyonumu etkiledi, buna dair etkinliklerin yapılmasına çok daha fazla ihtiyacım var."

"Artık kendimi daha yalnız hissettiğimden, insanlarla daha çok bir araya gelme ve sosyalleşme ihtiyacı duydum. Örgütsel aktivitelere de daha çok katılmak ve emek vermek istedim. Dayanışmak ve birlikte mücadele etmek ayakta durmamı sağlıyor, umutsuzlukla dibe vurmama engel oluyor. Haftalık psikoterapiler her zamankinden daha iyi geldi."

"Türkiye'deki mevcut koşullar nedeniyle güvensiz bir ortam oluştu, herkes çok daha tepkisel ve duygusal artık. Kolektif iş yapma becerimiz zayıfladı bu sebeplerle."

"Bireysel olarak kişisel terapiye daha çok ihtiyaç duyar hale geldim. Örgütsel olarak mesleki süpervizyon ihtiyacımız arttı. Ekip arkadaşlarımla birlikte daha çok azınlık stresi ve kaygıyla baş etmek durumunda kaldık. İkincil travma, örgütsel esenlik, çatışma çözümüleme, şiddetsiz iletişim başlıklarında ekip içerisinde çalışmalar yürütme ve ihtiyaç dahilinde duygudurumu toplantıları alarak birbirimizi daha çok dinlemeye ve dayanışmaya çalıştık."

Esenliğin önemini anlamakla birlikte, fiziksel ve mental sağlığımızı korumanın önemini daha çok kavramış olup, hem profesyonel yaşantı içinde hem de kişisel yaşantımızda yerinin vazgeçilmezliğine odaklanmak gerektiğini düşünüyorum."

Heteroseksist düzenle çok savaştım, savaşıyorum. Bu sisteme maruz kaldım maalesef. Çok yalnız hissettim çoğu zaman, lubunyalarn eksikliğini çok hissettim. O süreçte 17 Mayıs Derneği'nin Esenlik Programı bana iyi geldi.

-17 Mayıs Derneği Esenlik Programından Destek Alan Odak Grup Görüşmecisi

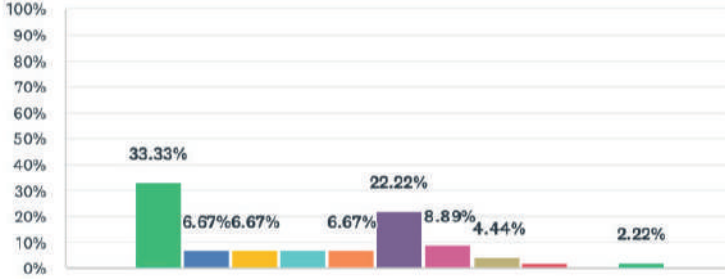
Ekonomik Koşullar ve Güvencesizlik

Ülkede, bu kadar artan yoksulluk içinde LGBTİ+'ların durumuna bakıldığında, yoksulluğun LGBTİ+'lar için pek yabancı bir kavram olmadığı açık bir şekilde görülüyor. Son dönemde LGBTİ+ örgütlerinin yürüttüğü anketler bize bu konuda bazı ipuçları veriyor. Örneğin, 2020 tarihli 'Pandemi Sürecinde LGBTİ+'ların Sosyal Hizmetlere Erişimi' araştırmasına katılanların %63.5'i gelir getirici bir işte çalışmadığını, yarısının ise hiç geliri olmadığını ifade etmişti. Katılımcıların ortalama gelirleri 3780.62 TL olarak hesaplanmıştı. 17 Mayıs Derneği'nin Nisan 2022'de yayımladığı 'Yaşlanıyoruz Lubunya' raporu için yürüttüğü araştırmaya katılan 509 kişinin sadece %18.75'i 10.000 TL ve üzeri aylık gelire sahip olduğunu belirtmişti. Ankete katılanların yaklaşık yarısı ayda 4254 TL ile 10.000 TL arası kazandığını söylerken, yaklaşık %19'u gelirin olmadığını veya 0-2000 TL arası kazandığını ifade etmişti. Anketi yanıtlayan LGBTİ+'ların %85'i farklı istihdam türleriyle çalıştığı dikkate alındığında, işgücünde aktif bir şekilde yer almalarına rağmen yeterince kazanamadıkları açıktır. Nitekim aynı anketteki 'Çalışma ve gelir durumunuz dikkate alındığında, benzer eğitim düzeyine sahip kişilerle eşit oranda refaha sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?' sorusuna yalnızca %20 oranında olumlu yanıt alınabilmektedir.⁷

İhtiyaç araştırmasındaki "İşten aldığım ücret ekonomik olarak kendimi güvende hissettiriyor." Ve "Ekonomik olarak istediğim hayat tarzını sürdürebilecek güvenli bir durumda olduğumu düşünüyorum." ölçeklerine verilen yanıtlara baktığımızda katılımcıların büyük bir kısmının ekonomik olarak kendini güvende hissetmediğini ve istediği hayat tarzını sürdürebilmek için gerekli imkanlara sahip olmadığını görüyoruz.

7 Ayrımcılıktan Yoksulluğa: Türkiye'de LGBTİ+'lar, s.18, 17 Mayıs Derneği, 2022

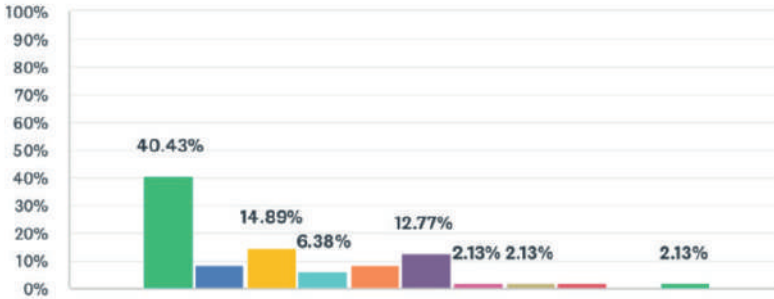
İşten aldığım ücret ekonomik olarak kendimi güvende hissettiriyor:

Kesinlikle Katılmıyorum

Kesinlikle Katılıyorum

Ekonomik olarak istediğim hayat tarzını sürdürebilecek güvenli bir durumda olduğumu düşünüyorum:

Kesinlikle Katılmıyorum

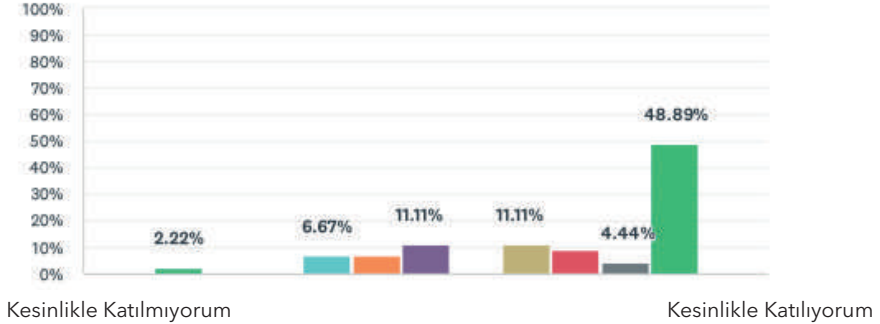
Kesinlikle Katılıyorum

Katılımcıların %48.89'u ise mevcut Türkiye koşullarında önümüzdeki 6 ay içinde işini kaybedebileceğini "kesinlikle katılıyorum" şeklinde ifade etmektedir. Araştırmanın 2021 yılı verilerine bakıldığında bu oranın %23.40 olduğunu görüyoruz. Bu orandaki artış, son 3 yıl içinde Türkiye'de yaşanan siyasal iklimin ne kadar etkili olduğunu ve son dönemlerde gündemimizde yer alan yoksullaşma tartışmalarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

İnsan hakları ihlallerinin hem nedeni hem de sonucu olan yoksulluğu, LGBTİ+'ların yoksulluğu açısından ele aldığımızda; her gün uğradıkları ayrımcılığın hem LGBTİ+'ları yoksulluğa yaklaştırdığını hem de yoksul olan LGBTİ+'ların bu yoksulluktan kurtulmak için gerekli araçlara erişiminin her geçen gün imkansızlaştığı sonucuna varılıyor. Dünya'da ve Türkiye'de sistematik olarak ayrımcılığa uğrayan LGBTİ+'ların yaşam koşulları daha derinlemesine araştırıldıkça, LGBTİ+'ların ayrımcılık ve yoksulluk döngüsüne sıkıştırıldığı daha net olarak ortaya çıkacaktır. Bu nedenle bu alandaki esenliğe yönelik çalışmaların önemi de günden güne artmaktadır.

İstihdam alanındaki güvencesizlik duygusunun da, yine LGBTİ+'ların haklara erişiminin önündeki engeller ve istihdamdaki deneyimlere bakıldığında oldukça anlaşılır ve öngörülebilir olduğunu söylemek mümkün. LGBTİ+'lar istihdama erişimde bariz bir ayrımcılığa maruz kalmaktadır; işe alım süreçlerinde özellikle açık kimlikliler olmak üzere LGBTİ+'ların istihdamı, natrans heteroseksüel erkek ve kadınlara göre çok daha düşük bir orana tekabül etmektedir.

Önümüzdeki 6 ay içinde işimi kaybedebilirim:

17 Mayıs Derneği'nin Esenlik Programı, aktivist tükenişi, ikincil travma, kronik sağlık durumları, pandemi ve depremin etkisiyle ve LGBTİ+ olmanın getirdiği travmalar üzerinden birçok konuya değinebildiğim bir alan açmış oldu.

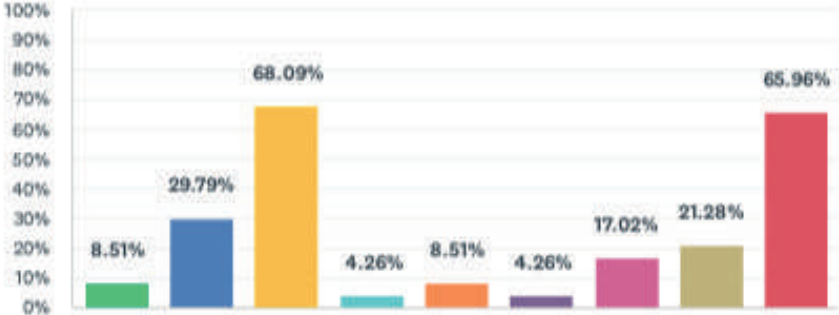
-17 Mayıs Derneği Esenlik Programından Destek Alan Odak Grup Görüşmecisi

Tüm bunlarla beraber Odak Grup Görüşmesi'ne gelen yanıtlara baktığımızda, yoksullukla ilgili rahatsızlıkların çok yönlü etkileri olduğunu söyleyebiliriz. Sivil toplum kuruluşlarında donör kuruluşlara bağımlı olma halinin zorluklarından bahseden katılımcı, birlikte çalıştığı LGBTİ+'ların da yoksulluk ve barınma ile ilgili durumlarına yardımcı olamadığı için yaşadığı çaresizlik hissinin esenliğin önündeki engellerden biri olduğuna değinmektedir.

Örgütsel/Bireysel Esenlik Faaliyetleri ve Bireysel Katılım Oranları

Araştırmada yer alan "Son 6 ay içinde örgütsel/kişisel esenliğe yönelik olarak aşağıdaki aktivitelerden hangilerine katıldınız?" sorusunun cevaplarına bakıldığında, bireysel psikolojik destek ve çalışma arkadaşlarıyla geçirilen sosyal zamana katılımın daha yoğun olduğu görülmektedir. Çalışan sağlığı aktiviteleri ve grup psikolojik danışmanlık faaliyetlerine ise katılımın oldukça az olduğunu söyleyebiliriz.

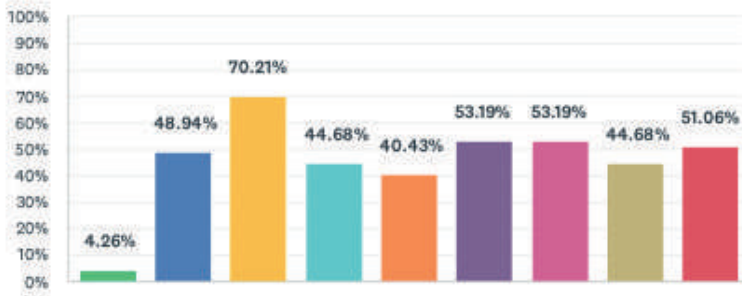
Son 6 ay içinde örgütsel/kişisel esenliğe yönelik olarak aşağıdaki aktivitelerden hangilerine katıldınız?

YANIT SEÇENEKLERİ	YANITLAR	
Yukarıdakilerden hiçbirini	8.51%	4
Ruh sağlığına yönelik farkındalık artırıcı eğitim/atolye	29.79%	14
Bireysel psikolojik danışmanlık	68.09%	32
Grup psikolojik danışmanlık (Uzman gözetiminde)	4.26%	2
Akran destek grubu	8.51%	4
Çalışan sağlığı aktiviteleri	4.26%	2
Fiziksel tedavi/danışmanlık	17.02%	8
Çalışma arkadaşlarıyla fiziksel aktivite	21.28%	10
Çalışma arkadaşlarıyla sosyal aktivite	65.96%	31
Toplam Yanıtlayan: 47		

Fakat, "Aşağıdaki faaliyetlerden hangisine katılmayı isterdiniz?" sorusuna gelen cevaplar ise bir önceki grafikteki cevaplara göre daha dengeli bir dağılım oranına sahiptir. Bununla beraber en yüksek katılım sağlanması arzulanan faaliyet bireysel psikolojik danışmanlık olarak görülmektedir.

Aşağıdaki faaliyetlerden hangisine katılmayı isterdiniz?

YANIT SEÇENEKLERİ	YANITLAR	
Yukarıdakilerden hiçbir	4.26%	2
Ruh sağlığına yönelik farkındalık artırıcı eğitim/atolye	48.94%	23
Bireysel psikolojik danışmanlık	70.21%	33
Grup psikolojik danışmanlık (Uzman gözetiminde)	44.68%	21
Akran destek grubu	40.43%	19
Çalışan sağlığı aktiviteleri	53.19%	25
Fiziksel tedavi/danışmanlık	53.19%	25
Çalışma arkadaşlarıyla fiziksel aktivite	44.68%	21
Çalışma arkadaşlarıyla sosyal aktivite	51.06%	24
Toplam Yanıtlayan: 47		

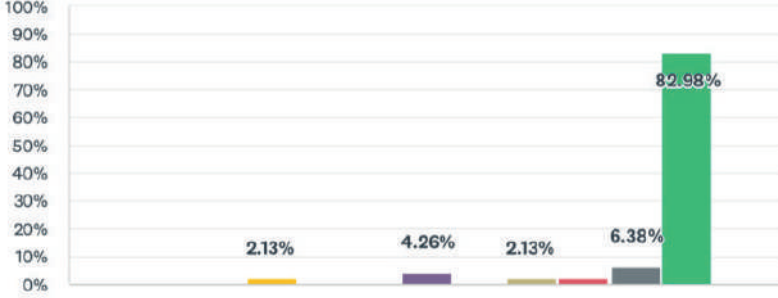
Örgütsel Esenlik Bağlamında Eylem Planı ve Politikalar

LGBTİ+'lar açısından elde edilen kazanımların tek tek yitirildiği ve ihlallerin arttığı son yıllarda, 2022 yılı içerisinde yapılan barışçıl gösteri ve aktivist eylemlerde gözaltına alınan LGBTİ+'lara karşı yürütülen kovuşturmalar, yargısal taciz yoluyla LGBTİ+'ların haklarının ihlaline yol açmıştır. Barışçıl toplantı ve gösterilere şiddet kullanılarak yapılan müdahaleler, beraberinde LGBTİ+'ların gene şiddet kullanılarak tek tek veya toplu olarak gözaltına alınması uygulamalarının da yaygınlaşması anlamına gelmiştir. Bu bağlamda sayı bakımından ifade özgürlüğü ihlallerinin ardından bekleneceği üzere kişi özgürlüğü ile işkence/kötü muamele yasaklarını içerir şekilde kişisel bütünlük hakkı ihlalleri gelmiştir.

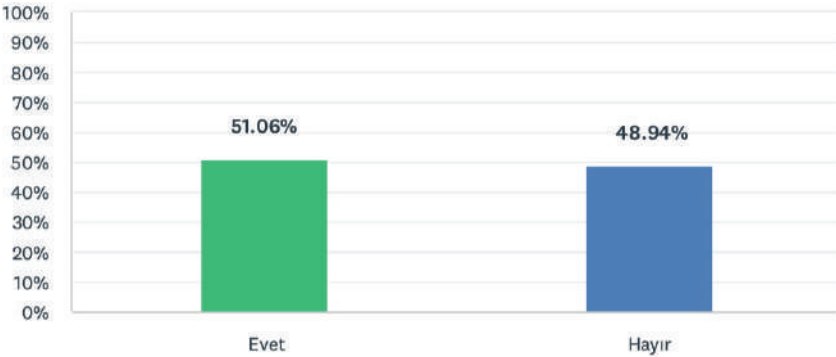
LGBTİ+'lara üçüncü kişiler tarafından yönelen fiziksel şiddete karşı etkili soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi de ihlallerin artması anlamına gelmiştir. Tüm bunlarla beraber sivil toplum örgütlerine yönelik baskının da arttığı ve güvensizlik hissinin hakim sürdüğü bir siyasi iklimden bahsetmek mümkündür.

İhtiyaç araştırmasına katılanların %82.98'i ise çalıştığı sivil toplum örgütünde ve yürüttüğü aktivizm çalışmalarına yönelik tehditlerin ve risklerin büyük oranda arttığını düşündüklerini belirtmiştir.

Fakat bu tehdit ve risklerin kişilerdeki yansımalarına rağmen, “Çalıştığınız örgütün örgütsel esenliğe ilişkin bir politikası ve eylem planı var mı?” sorusuna gelen cevapların yalnızca %51’lik bir kısmı “Evet” olmuştur. Bu veriler bizlere Türkiye’deki sivil toplum örgütlerine yönelik örgütsel esenlik alanında yürütülen faaliyetlerin sayısının artması gerektiği ve kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi yönünde ihtiyaçların olduğunu göstermektedir.

Kaos GL Derneği'nin "Özgürlüğe Yürüyelim" raporundaki veriler bu tehdit ve risklerin artışına dair önemli veriler sunmaktadır:

"Yürütmenin tek kişinin şahsında güçlendiği ve parlamento ile yargı üzerindeki yürütme gücünün tepe noktasına ulaştığı bir sistem olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemi ise, LGBTİ+'lara dönük ihlal siyasetinin tek elden ve hızlıca yürütülmesi konusunda eşsiz bir imkan olarak değerlendirilmiştir. Zira Cumhurbaşkanlığı tek imzalı kararnamelerle uygulayıcıları belirleme yetkisini elde ederken, uygulayıcıların uygulamalarının hukuka uygunluğunu denetleyecek olan yargıç sınıfı ise doğrudan cumhurbaşkanının dahil olduğu bir karar sürecinin sonunda saptanmakta, yargıçların yükselmeleri ve tayinlerinde de benzer bir karar süreci izlenmektedir.

"Bu akış içerisinde 2022 yılı, LGBTİ+ hakları açısından serbest düşüşün devam ettiği bir yıl olmuştur.

Devlet kurumları "LGBTİ+'ları kamusal alandan tasfiye etme" olarak kısaca özetlenebilecek bir politikayı takip ederek öncelikle negatif yükümlülük ihlalleriyle ifade özgürlüğünü sistematik olarak ihlal etmeye yönelmiştir. Sırf LGBTİ+'lar tarafından çağrısı yapılan açık hava etkinliklerinin neredeyse tamamı yasaklanmış; Anayasaya aykırı olması nedeniyle dikkate alınması mümkün olmayan bu yasaklara karşılık Anayasal haklarını kullanarak sokağa çıkan LGBTİ+'larsa şiddet kullanılarak göz altına alınmıştır.

Öte yandan önceki senelerde veya 2022 yılı içerisinde yapılan barışçıl gösteri yürüyüşlerinde gözaltına alınan LGBTİ+'lara karşı yürütülen kovuşturmalar, yargısal taciz yoluyla LGBTİ+'ların haklarının ihlaline yol açmıştır.

Barışçıl toplantı ve gösterilere şiddet kullanılarak yapılan müdahaleler, beraberinde LGBTİ+'ların gene şiddet kullanılarak tek tek veya toplu olarak gözaltına alınması uygulamalarının da yaygınlaşması anlamına gelmiştir. Bu bağlamda sayı bakımından ifade özgürlüğü ihlallerinin

ardından bekleneceği üzere kişi özgürlüğü ile işkence/kötü muamele yasaklarını içerir şekilde kişisel bütünlük hakkı ihlalleri gelmiştir.

LGBTİ+'lara üçüncü kişiler tarafından yönelen fiziksel şiddete karşı etkili soruşturma yükümlülüğünün yerine getirilmemesi de ihlallerin artması anlamına gelmiştir."

Bölüm 4:

Öneriler

Kurumlar İçin Esenlik Destekleyici Uygulamalar

- a. LGBTİ+ örgütleri, personel esenlik uygulamalarını geliştirmek ve bu alanda politikaları hayata geçirmek için kapasite geliştirmeye ihtiyaç duymaktadır. Her kuruluşun kendine özgü ihtiyaçlarına göre politika geliştirmek için özellikle karar alıcı kişilerin kapasite geliştirme atölyelerine daha fazla erişmesi sağlanmalıdır.
- b. LGBTİ+ örgütleri, personel esenliği politika ve uygulamalarını geliştirmek için bütçe sağlama ve personele kaynak ayırma ihtiyacındadır. Bütçe sağlama, planlama ve personel esenliği için sorumlu personel atanması konularını ele alan kapasite geliştirme atölyeleri temel ihtiyaçlar arasındadır.
- c. LGBTİ+ örgütleri, ekonomik kriz, doğal afetler ve pandemi sonrasındaki fiziksel ve psikolojik çalışma koşullarına odaklanmalıdır. Bu konuda destekleyici çalışmalar güçlendirilmelidir.

- d. İş arkadaşlarıyla sosyalleşme ve işyerinde güvenli bir alan sağlama ihtiyacı en yaygın ifade edilen ihtiyaçlar arasındadır. Akran destek grup etkinlikleri, bu ihtiyaçları karşılamak için etkili bir araç olacaktır.
- e. Tüm personele yönelik ruh sağlığı atölyeleri düzenlemek, bu konularda bilgilendirmek ve olası başa çıkma mekanizmalarını ve desteği keşfetmek için eğitimler ve atölyeler önerilmektedir.
- f. Bireysel psikoterapiye olan yüksek talep, çoğu katılımcının günlük yaşamındaki olumsuz risk ve tehditlerle başa çıkma çabası içinde olduğunu göstermektedir. Grup dinamikleri ve grup destek toplantıları, akran destek toplantıları, grup müdahaleleri, eğitimler ve atölyeler düzenlenmeye devam etmelidir.

Örgütsel Esenlik İçin Katılımcı Önerileri

Araştırmada, "Çalıştığınız ya da aktivizm faaliyetlerini yürüttüğünüz örgütte karar alıcı olsaydınız örgütsel/kişisel esenlik ile ilgili olarak neleri ön plana çıkartırdınız?" sorusuna gelen açık uçlu sorulara bakıldığında, psikolojik destek sağlanması ve süpervizyon desteği, iş hayatındaki sosyal faaliyetlerin çoğaltılması, örgütsel esenlik alanında çalışan uzmanlardan destek sağlanması, maaşların yükseltilmesi ve örgütlerde esenlik programlarının kurulması yanıtları gelmiştir. Fiziksel ve ruhsal sağlığın desteklenmesi için ekonomik koşulların iyileştirilmesi gerektiği vurgusu katılımcılardan çoğu tarafından dile getirilmiştir.

Örgütsel Esenliği Destekleyici Örnek Adımlar

- İyi yönetim uygulamaları, etkili insan kaynakları politikaları ve personel gelişimi yoluyla, işle ilgili olası stres faktörlerinden mümkün

olduğunca kaçınıldığı, bu faktörlerin en aza indirildiği veya hafifletildiği bir çalışma ortamı yaratmak.

- İlgili kişilerin stresin nedenleri ve etkileri konusundaki farkındalığını artırmak.
- Stres veya başka ruh sağlığı sorunları yaşayan çalışanlara açık, destekleyici bir kültür geliştirmek.
- Personeli etkin ve adil bir şekilde yönetebilmeleri için yöneticilere yönelik bilgi ve beceri ile şekillenen ve yetkinliği geliştiren çalışmalar yapmak.
- Çalışanların uygun bir iş hayatı / özel hayat dengesi sağlayabilecekleri ve hem iş hayatının hem de özel hayatın korunduğu bir çalışma düzeni oluşturmak.
- Personeli, kendilerinin ve birlikte çalıştığı kişilerin stresini azaltmanın bir yolu olarak kendi esenliklerine dair sorumluluk almaya teşvik etmek.
- Çalışanların kendi esenlik halinin diğer çalışma arkadaşlarının ve örgütün esenliğine olan etkilerine dair farkındalık yaratmak.
- Düzenli örgütsel esenlik faaliyetleri yaparak, örgütün esenliğini analiz etmek ve olası uygulanabilir adımları gerçekleştirmek.
- Ortak izin ve resmi/idari tatilleri planlanmak ve tüm çalışanların uyum göstermesini beklemek.
- Ekipleri içinde iyi bir iletişim olmasını sağlamak ve endişelerin dile getirilebileceği alanlar açmak.
- Makul bir "iş-özel hayat dengesi" sağlamak için iyi yönetim uygulamalarını benimsemek.
- Çalışma arkadaşlarının izinlerine saygı duymak ve izin sonrası uyum ve adaptasyona zaman tanımak.

17 MAYIS
DERNEĞİ

www.17mayis.org • info@17mayis.org